ಘಟಕ–III

ಅಧ್ಯಾಯ-

ಸಕಾಲ ಯೋಜನೆ

SAKALA PROJECT

ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನಬದ್ಧ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಕಾಲಮಿತಿಯೊಳ ತಲುಪಿಸುವ ಯೋಜನೆಯೇ ಸಕಾಲವಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಕಾ ಯೋಜನೆಯು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಯ ಹಕ್ಕಿನ ನಿಬಂಧನೆಯಾಗಿದೆ. ವಿ ಅನೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಸಹ ಇಂತಹ ಕಾಯಿದೆಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿವೆ. ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ನಾಗರಿಕ ಸನ್ನದು ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವಾಗ ಮಧ್ಯಸ್ಥಗಾರರ ಹಾವಳಿಯ ತಡೆಯುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ಖಾತರಿ ಕಾಯ್ದೆ 2011 **'ಸಕಾಲ'** ಎಂದ ಹೆಸರಿಸಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಸಕಾಲ ಯೋಜನೆಯನ್ನು **ಮಾರ್ಚ್ 01, 201** ರಂದು ಬೀದರ್, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಧಾರವಾಡ, ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗ ಹಿಂದುಳಿದ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ನಂತ ಏಪ್ರಿಲ್ 01, 2012 ರಲ್ಲಿ 11 ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ 151 ಸೇವೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಇಡೀ ರಾಜ್ಯದ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.

ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು

ಎ) ಸಕಾಲ ಯೋಜನೆಯು ಭ್ರಷ್ಟಚಾರವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಮಾಡಲು ಮ ಸಮಯೋಚಿತ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಲಾ ಕರ್ನಾಟಕ ಸೇವಾ ವಿತರಣಾ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವಾಗಿದೆ.

ಬಿ) ಈ ಯೋಜನೆಯು 99 ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ 1115 ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ

ಸಿ) ಇದು ಎಲ್ಲಾ ಸರ್ಕಾರಿ ಸಚಿವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಾಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಕ್ಕು ಪತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಕೆಲಸದ ಚಾರ್ಟರ್‌ಗಳು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಿಚಾರಣೆಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ಲೆಕ್ಕ ಪರಿಶೋಧನೆಗಳು ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳ ಮರುಪಡೆಯುವಿಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.

ಡಿ) ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಸಕಾಲ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಖಾತರಿ ಮತ್ತು ನಂಬಿಕೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಇ) ಸಕಾಲ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನತೆಯೇ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಜನತಾ ಪರಮಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ನೀಡಿದೆ.

ಸಕಾಲ ಯೋಜನೆಯ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳು (Characteristics of Sakala Project)

ಎ) **ಮಾಹಿತಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ** : ಸಕಾಲ ಯೋಜನೆಯು ಮಾಹಿತಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯು ಮಾನವ ನಿರ್ಮಿತ ವರದಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕುವುದರ ಮೂಲಕ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಎ) **ಅಧಿಕಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಶಿಸ್ತಿನ ಕ್ರಮ** : ಅಧಿಕಾರಿಯ ಕೆಲಸದ ವೈಫಲ್ಯತೆಗಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವ ಶಿಸ್ತಿನ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸಂಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಸರಿಯಾದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸೇವೆಯನ್ನು ನೀಡದಿದ್ದರೆ ಅಂತಹ ಅಧಿಕಾರಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಶಿಸ್ತಿನ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಸಿ) **ಗುರುತಿಸಿದ ಸೇವೆಗಳ ಕಾಲಬದ್ಧ ಅನುಷ್ಠಾನ** : ಸಕಾಲ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಇಲಾಖೆಗಳ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅವಧಿಯನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಯಾ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಒದಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಮಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಡಿ) **ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ** : ಸಕಾಲ ಯೋಜನೆಯು ಸರ್ಕಾರಿ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಕಾಲ ವಿಳಂಬವಿಲ್ಲದೆ ಜನರಿಗೆ ತಲುಪಿಸಲು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಹೊಣೆಗಾರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ.

ಇ) **ಪರಿಹಾರ** : ಸಕಾಲ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಾಲಮಿತಿಗೆ ಬದ್ಧರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಕಾಲಮಿತಿಯೊಳಗೆ ಸೇವೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸದಿದ್ದರೆ ವಿಳಂಬ ಮಾಡುವ ಸರ್ಕಾರ ನೌಕರ ಪ್ರತಿ ದಿನಕ್ಕೆ 20 ರೂ.ರಂತೆ ಗರಿಷ್ಠ 500 ರೂ.ವರೆಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ದಂಡವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು.

ಸಕಾಲ ಯೋಜನೆಯ ಮಹತ್ವ (Importance of Sakala Project)

ಎ) ಸಕಾಲ ಯೋಜನೆಯು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ನಾಗರಿಕರು ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ನಡುವೆ ಸಂಪರ್ಕ ಏರ್ಪಡಿಸುವುದರಿಂದ ಪಾರದರ್ಶಕತೆ ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಬಿ) ಈ ಯೋಜನೆಯು ಮಾಹಿತಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಆಧಾರಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ದಾಖಲೆಗಳ ಮಂಜೂರಾತಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಭ್ರಷ್ಟಚಾರವನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಲು ಇದು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಸಿ) ಸರ್ಕಾರಿ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಸಮಂಜಸವಾದ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ, ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ಲಭ್ಯವಿರುವ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಸಮರ್ಥ ಬಳಕೆಗೆ ಸಹಕಾರಿ.

ಡಿ) ವಿದ್ಯುತ್, ನೀರು ಅಥವಾ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯಂತಹ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಗಳ ವಿತರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಲಯದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ ಅವಕಾಶ.

ಇ) ನಾಗರಿಕರು ತಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನಬದ್ಧ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಕಾಲಮಿತಿಯೊಳಗೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಮಧ್ಯವರ್ತಿ ಹಾವಳಿಯಿಲ್ಲದೆ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಕಾರಿ.

ಎಫ್) ಜನ ಆಧಾರಿತ ಯೋಜನೆಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಉಪಯುಕ್ತತೆಯ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಸರ್ಕಾರಿ ಯಂತ್ರಗಳ ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಜಿ) ಪಾರದರ್ಶತೆ ಮತ್ತು ಸ್ಪಂದಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದಾಗಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿದೆ.

ಎಚ್) ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ವರ್ಗಗಳಾದ ಮಹಿಳೆಯರು, ಯೋಜಿತ ಜಾತಿಗಳು ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು ತಮ್ಮ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಎತ್ತಲು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಸಕಾಲ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ 1/3ರಷ್ಟು ಜನರು ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದು ಸಂತಸಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ, ಅಫ್ಘಾನಿಸ್ತಾನ ದೇಶಗಳು ಸಕಾಲವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಮ್ಮ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಕೋರಿದ್ದಾರೆ. ಚಿಕಾಗೋ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಬೂತ್ ಸ್ಕೂಲ್ ಆಫ್ ಎಕನಾಮಿಕ್ಸ್ ಸಕಾಲ ಜನರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ **ಗೂಗಲ್ 'ಇನೋವೇಷನ್'** ಎಂಬ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ನೀಡಿದೆ. ಇವುಗಳು ಸಕಾಲದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದೆ.

ಭೂಮಿ ಯೋಜನೆ (Bhoomi Yojana)

ಭೂಮಿ ಯೋಜನೆಯು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರಮುಖ ಯೋಜನೆಯಾಗಿದ್ದು, ಇದನ್ನು **2002**ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು **'ನ್ಯಾಷನಲ್ ಇನ್ಫರ್ಮ್ಯಾಟಿಕ್ಸ್ ಸೆಂಟರ್'** (NIC) ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಿತು. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಮತ್ತು ದತ್ತಾಂಶದ ದುರ್ಬಳಕೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲು ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಭೂ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಗಣಕೀಕರಣಗೊಳಿಸುವ ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಯೋಜನೆಯು ಜಮೀನಿನ ಹಕ್ಕು, ಹಿಡುವಳಿ ಮತ್ತು ಬೆಳೆ (RTC) ಮಾಹಿತಿ ಅಥವಾ ಪಹಣಿ, ಮ್ಯುಟೇಶನ್ ವರದಿಯಂತಹ ಭೂಮಿ ಸಂಬಂಧಿತ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಗಣಕೀಕರಣ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಈ ದಾಖಲೆಗಳು ನಾಗರಿಕರು ಅಥವಾ ರೈತರಿಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲು **ಕಿಯೋಸ್ಕ್** ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಭೂಮಿ ಯೋಜನೆಯ ಸಾಫ್ಟ್‌ವೇರ್ (ತಂತ್ರಾಂಶ)ವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆನ್‌ಲೈನ್‌ನಲ್ಲಿ ಭೂ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು **176 ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು 6019 ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳು** ಮತ್ತು **892 ಅಟಲ್‌ಜಿ ಜನ-ಸ್ನೇಹಿ** ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭೂಮಿ ಯೋಜನೆಯ ಸೇವೆಗಳು (Services of Bhoomi Yojana)

- ಹಕ್ಕು, ಹಿಡುವಳಿ ಮತ್ತು ಬೆಳೆ (RTC) ಮಾಹಿತಿ
- ಆದಾಯ ನಕ್ಷೆಗಳು
- ಮ್ಯುಟೇಶನ್ ರಿಜಿಸ್ಟರ್
- ರೂಪಾಂತರ ಸ್ಥಿತಿ
- ರೂಪಾಂತರ ಸಾರ

ಭೂಮಿ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಯೋಜನಗಳು (Benefits of Bhoomi Yojana)

ಎ) ಸಾಲ ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವುದೇ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಅರ್ಜಿಸಲ್ಲಿಸಲು ಬಳಸಬಹುದಾದ ಭೂದಾಖಲೆಗಳ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು.

ಬಿ) ಭೂಮಾಲೀಕರ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ಪ್ಲಾಟ್ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು RTC ಪಡೆಯಬಹುದು.

ಸಿ) ಮಾರಾಟ ಅಥವಾ ಪಿತ್ರಾರ್ಜಿತ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ರೂಪಾಂತರ ವಿನಂತಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಹ ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು.

ಡಿ) ಬೆಳೆಯ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು I-RTC ಯಿಂದ ಪಡೆಯಬಹುದು.

ಇ) ಬೆಳೆಗಳ ವಿಮೆ ಮಾಡಿಸಲು ಅಥವಾ ಬೆಳೆ ವಿಮೆಯನ್ನು ಕ್ಲೈಮ್ ಮಾಡಲ... ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.

ಎಫ್) ಭೂ-ವಿವಾದದ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಭೂಮಿ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ನೋಂದಾಯಿಸ... ಲಾಗಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅಗತ್ಯಬಿದ್ದಾಗ ಅದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು. ಇದರಿಂ... ರೈತರು ಮೋಸಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಕಡಿಮೆಯಿರುತ್ತದೆ.

ಜಿ) ಈ ಯೋಜನೆಯು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ 6.7 ಮಿಲಿಯನ್ ರೈತರ ಭೂ ಮಾಲೀಕ... ವನ್ನು ಗಣೀಕರಣಗೊಳಿಸಿದೆ.

ಎಚ್) ಈ ಯೋಜನೆಯಿಂದ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಭೂ ದಾಖಲೆಗಳ ಸುಲ... ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ನವೀಕರಣ ಮಾಡಬಹುದು.

ಐ) ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಭೂಕಂದಾಯ, ಸರ್ಕಾರಿ ಜಮೀನುಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರ... ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಅತಿಕ್ರಮಣಗಳನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಜೆ) ವಿವಿಧ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಲೀಕತ್ವ ಸ್ವಾಧೀನ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ... ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವಿಧ ನಾಗರಿಕ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ನ್ಯಾಯಾ-ಲಯಗಳು ಭೂ ದಾಖಲೆ ದತ್ತಾಂಶವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತ...

ಭೂಮಿ ಯೋಜನೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇ-ಆಡಳಿತದ ಕಿರೀಟದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗ... ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಭೂ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕಲ... ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಭೂಮಿ ಯೋಜನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಮುಖ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೆಂದರೆ-ಮೋಸದ ಭೂ ದಾಖಲೆಗಳು ಆನ್‌ಲೈನ್‌ಗೆ ಹೋಗಿರುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಗ್ರಾಮೀ... ಪ್ರದೇಶದ ಶ್ರೀಮಂತ ಭೂಮಾಲೀಕರಿಂದ ಹಾಗೂ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂ... ವಂಚನೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವ ರೈತರು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಬಹುತೇ... ರೈತರು ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರಾಗಿದ್ದು, ಒದಗಿಸಲಾದ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ.

ಅಧ್ಯಾಯ-7

ಮಾದರಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು (Model Questions)

A) ಎರಡು ಅಂಕದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು

1) ಸಕಾಲ ಯೋಜನೆ ಎಂದರೇನು ?
2) ಸಕಾಲ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಯಾವ ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಎಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸ-ಲಾಯಿತು?
3) ಸಕಾಲ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವಾಗಿ ಯಾವ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸಲಾಯಿತು.
4) ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಕಾಲ ಯೋಜನೆ ಎಷ್ಟು ಇಲಾಖೆಗಳು ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ?
5) ಸಕಾಲ ಯೋಜನೆಯ ನಾಲ್ಕು ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ.
6) ಸಕಾಲ ಯೋಜನೆಯ ಮೂರು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ.
7) ಭೂಮಿ ಯೋಜನೆ ಎಂದರೇನು ?
8) NIC ಯ ವಿಸ್ತೃತ ರೂಪ ?
9) ಭೂಮಿ ಯೋಜನೆಯ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿ.

B) ಐದು ಅಂಕದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು

1) ಸಕಾಲ ಯೋಜನೆಯ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.
2) ಸಕಾಲ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ.
3) ಸಕಾಲ ಯೋಜನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಬರೆಯಿರಿ.
4) ಭೂಮಿ ಯೋಜನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಬರೆಯಿರಿ.
5) ಭೂಮಿ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ.

C) ಹತ್ತು ಅಂಕದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು

1) ಸಕಾಲ ಯೋಜನೆ ಎಂದರೇನು ? ಅದರ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.
2) ಭೂಮಿ ಯೋಜನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿ.

ಅಧ್ಯಾಯ-೪

ಜನರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ

PEOPLE'S PARTICIPATION

ಅರ್ಥ :

ಜನರು ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಹಾಗೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು **'ಜನರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ'** ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಜನರು ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರವು ಪಾರದರ್ಶಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಜನರ ಭಾಗವಹಿಸು-ವಿಕೆಯು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಜನರು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದರಿಂದ ಆಡಳಿತವು ಜನರ ಬೇಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತದೆ. ಸರ್ಕಾರದ ನೀತಿಗಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜನರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಒಂದು ಸಾಧನ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು.

ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗಳು (Definitions)

- **ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಅಮೆರಿಕಾದ ಆರ್ಥಿಕ ಆಯೋಗ 1973ರ ಪ್ರಕಾರ**–"ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ನಿರ್ಧಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯವರೆಗೆ ಜನರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯನ್ನು ಜನರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ" ಎಂದಿದೆ.
- **ಕೋಹೆನ್ ಮತ್ತು ಉಫಾಫ್ (1977) ರವರ ಪ್ರಕಾರ**– "ಎಲ್ಲಾ ನಿರ್ಧಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಜನರ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯನ್ನು ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.
- **ಆಹಾರ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಸಂಸ್ಥೆ (FAO) 1982 ರ ಪ್ರಕಾರ**– "ಜನರು ಸ್ವಯಂ ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ಸಂಘಟಿತ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲಾ ನಿರ್ಧಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಜನರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ" ಎಂದಿದೆ.

- **ಜುಬೈರ್ ವೀನ್ನೈರವರ ಪ್ರಕಾರ**– "ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯ ತತ್ವವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಜನರು ತಮ್ಮ ನಾಗರಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊ-ಳ್ಳುವಿಕೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ." ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಅಗತ್ಯತೆ

ಎ) **ಪಾರದರ್ಶಕತೆ ಮತ್ತು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು** : ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪಾರದರ್ಶಕತೆ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವಲ್ಲಿ ಜನರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾ : ಮಾಹಿತಿ ಹಕ್ಕು ಕಾಯ್ದೆ (RTI)

ಬಿ) **ಭ್ರಷ್ಟಚಾರವನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸಲು** : ಜನರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಅಧಿಕಾರದ ದುರುಪಯೋಗದ ವಿರುದ್ಧ ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಳಗೆ ಭ್ರಷ್ಟಚಾರವು ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಸಿ) **ಸಮಾನ ವಿತರಣೆಗೆ** : ಸಮಾಜದ ಬಡ ಮತ್ತು ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಶ್ರೀಮಂತ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯುತ ವಿಭಾಗಗಳಿಂದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ಹೈಜಾಕ್ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಇದು ತಡೆಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಜನರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯು ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಯೋಜನಗಳ ಸಮಾನ ವಿತರಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಡಿ) **ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ** : ಜನರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಮತ್ತು ಅನುಷ್ಠಾನದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಾಹಿತಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಇ) **ಸಮುದಾಯದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ** : ಜನರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ಗುರುತಿಸಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದಂತಹ ನಗದು, ಕಾರ್ಮಿಕರು, ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಕ್ರೋಢೀಕರಣವನ್ನು ಸುಗಮಗೊಳಿಸಿ ಸಮುದಾಯದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.

[illegible]

ಜನ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯ ವಿಧಾನಗಳು

[illegible]

1) ನೇರ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿ ಜನ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ

[illegible]

ಅ) ಚುನಾವಣೆ (Election) : [illegible]

ಆ) ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವ ಹಕ್ಕು (Recall) : [illegible] 13 [illegible] ನಿದರ್ಶನವೆಂದರೆ ಅಮೆರಿಕಾ.

ಅ) ಒತ್ತಡ ಗುಂಪುಗಳು (Pressure Groups) : [illegible]

ಆ) ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿಗಳು (Advisory Committees) : [illegible]

ಇ) ಸಾರ್ವಜನಿಕಾಭಿಪ್ರಾಯ (Public Opinion) : [illegible] ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. [illegible] ಮುಂತಾದ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕಾ ಮಾಧ್ಯಮವು ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಾಧ್ಯಮವಾ ಇದನ್ನು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ನಾಲ್ಕನೇ ಆಧಾರ ಸ್ತಂಭವೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿ

2) ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜನರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ (People's Participation in Development Administration)

ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜನರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಎಂದರೆ ಸಮಾಜದ ಸಾಮಾಜಿಕ-ಆರ್ಥಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿರು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಜನ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವುದಾಗಿದೆ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜನರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ವಿಧಾನಗಳು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ.

ಎ) **ನಿರ್ಣಯ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ** (Participation in Decision Making): ಜನರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಈ ಶೀಳಗ ಅಗತ್ಯವಾದಂತಹ ವಿಚಾರ ಸೂತ್ರೀಕರಣ, ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.

ಬಿ) **ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ** (Participation in Implementation) : ಜನರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಧನ, ಜನ ಹಾಗೂ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಮುಂತಾದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಕ್ರೋಢಿಕರಿಸಿ ಒದಗಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸಿ) **ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಮಾಪನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ** (Participation in Monitoring and Evaluation) : ಜನರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅಥವಾ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಆಡಳಿತದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಭಾವ, ಲಾಬಿ ಮತ್ತು ಸಹಕಾರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಡಿ) **ಪ್ರಯೋಜನಗಳ ಹಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ** (Participation in Sharing of Benefits): ಜನರು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಅಥವಾ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಯೋಜನೆಯ ಫಲಾನುಭವಿಯಾಗಿ ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

-ಇಂದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತವು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಅನೇಕ ಕಠಿಣ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಆಡಳಿತಗಾರರು ನಾಗರಿಕರಿಂದ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ

ಆದರೆ ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಜನರಲ್ಲಿರುವ ಸರ್ಕಾರದ ಮೇಲಿನ ಅಪನಂಬಿಕೆ ರಾಜಕೀಯ ಹಿಂಜರಿಕೆ, ಬದ್ಧತೆಯ ಕೊರತೆ, ಉದಾಸೀನತೆ ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಜನರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಆದರೂ ಜನರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯು ಸರ್ಕಾರದ ನೀತಿ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತವನ್ನು ಜನರ ಬೇಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ.

ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜ ಪಾತ್ರದ (Role of Civil Society)

ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜ ಎಂಬುದು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ, ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಬೌದ್ಧಿಕವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಚಲಾವಣೆಗೆ ಬಂದಿರುವ ಪದ 18ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ **'ರಾಜ್ಯ'** ಮತ್ತು **'ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜ'** ಎಂಬ ಎರಡು ಪದಗಳನ್ನು ಸಮಾನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. **ಫ್ರೆಡ್ರಿಚ್ ಹೆಗಲ್‌ರವರು "ಫಿಲಾಸಫಿ ಆಫ್ ರೈಟ್"** ಎಂಬ ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 'ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ' ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಬಳಸಿದರು. **ಹೆಗೆಲ್‌ರು** ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವನ್ನು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿದ ಪ್ರಥಮ ರಾಜಕೀಯ ಚಿಂತಕರೆನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಂತರ **ಕಾರ್ಲ್‌ಮಾರ್ಕ್ಸ್, ಏಂಜೆಲ್ಸ್** ಹಾಗೂ **ಆಂಟೋನಿಯೋ ಗ್ರಾಮ್ಸ್ಕಿ** ಮುಂತಾದವರು ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಾರಗೊಳಿಸಿದರು.

ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಅರ್ಥ (Meaning of Civil Society)

ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ತಮ್ಮ ಅಗತ್ಯ, ಆಶಯ ಅಥವಾ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಂಘಟಿತಗೊಂಡ ಜನರ ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಘ-ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜ ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಘಟನೆಗಳಾದ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಟನೆಗಳು, ಕಾರ್ಮಿಕ ಒಕ್ಕೂಟಗಳು, ಸಮುದಾಯ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ರಾಜ್ಯೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಗುಂಪುಗಳು ಅಥವಾ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ತ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಆವರಿಸಿದೆ. ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಸ್ವಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲನು, ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲನು ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗಳು (Definitions)

- **ನೀರಜ ಗೋಪಾಲ್ ಜಯಾಲ್‌ರವರು** "ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲ್ಪಡದ ಎಲ್ಲಾ ವಿಧವಾದ ಸ್ವಯಂ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಾರಸ್ಪರಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.
- **ಕೆ.ಎಸ್.ದಾಸ್‌ರವರು** "ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನ ಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟ ಸಂಘಟಿತ ಸಮಾಜ" ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ.
- **ಗ್ರಾಮ್ಸ್ಕಿರವರು** "ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಗುಂಪು ಇಡೀ ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಚಲಾಯಿಸುವ ರಾಜಕೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೇ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜ" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.
- **ಜಾರ್ಜ್ ಹಗ್ಗಿನ್ಸ್‌ರವರು** "ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರ ವಲಯಗಳಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿರುವ ಆದರೆ ರಾಜ್ಯದೊಡನೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿ ಸಂಘಗಳ ಮೂಲಕ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಹರವು" ಎಂದು ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿದ್ದಾರೆ.

ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಪಾತ್ರ (Role of Civil Society)

ಭಾರತದಲ್ಲಿ 1980ರ ದಶಕದ ನಂತರ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ತೀವ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಕಲ್ಯಾಣ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತಿವೆ. ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ಕಾವಲು ನಾಯಿಗಳಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿವರ್ಹಿಸುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳು ಸ್ವ-ಸಹಾಯ ತತ್ವವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯತಾ ಮನೋಭಾವ ಬೆಳೆಸಿ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧೌಷಧವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ.

- **ಜಾನ್‌ಕೀನ್‌ರವರು** "ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ಎಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕರು ಇರುವುದಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಹೇಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಇದರ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಎ) **ಜನರನ್ನು ಜಾಗೃತರನ್ನಾಗಿಸುತ್ತದೆ** : ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಘ-ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾದ ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘಟನೆ, ಸಮುದಾಯ ಸಂಘಟನೆ, ವೃತ್ತಿಪರ ಸಂಘಗಳು, ರೈತರ ಸಂಘಟನೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಘಟನೆ ಮಹಿಳಾ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಮುಂತಾದ ಸಂಘಟನೆಗಳು ತಾವು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ವರ್ಗಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಜನರ ಒಳತಿಗಾಗಿ ಸರ್ಕಾರ

ಕೈಗೊಂಡ ವಿವಿಧ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಮತ್ತು ಯೋಜನೆಗಳ ಸಾಧಕ-ಬಾಧಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿ ಜನರನ್ನು ಜಾಗೃತರನ್ನಾಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಬಿ) **ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಹಕಾರಿ** : ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ-ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಬಡ ಜನರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಸರ್ಕಾರದ ಸದುದ್ದೇಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಜಾಗೃತವಾಗಿದ್ದು, ಸರ್ಕಾರದೊಡನೆ ಸಹಕರಿಸಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತದೆ. ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ, ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಜೀತ ಪದ್ಧತಿ ಮುಂತಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಂಕಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆಯಲು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಹಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ಸಮಾನ ಸುಸ್ಥಿರ ಮತ್ತು ಅಂತರ್ಗತ ಆರ್ಥಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಗುರಿ ಸಾಧಿಸಲು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.

ಸಿ) **ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ** : ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ನಿರ್ಣಾಯಕ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತದ ನಡುವಿನ ಪರಸ್ಪರ ಕ್ರಿಯೆಯ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದರಿಂದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪಾರದರ್ಶಕತೆ, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಮತ್ತು ದಕ್ಷತೆ ಕಂಡು ಬಂದು ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಡಿ) **ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ** : ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಕೊಡುಗೆ ಅಪಾರವಾದುದು. ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ಪ್ರಬಲ ವರ್ಗಗಳು ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಗಳಿಂದ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗದ ಜನರ ಹಕ್ಕುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಅಂಗವಿಕಲರು, ಮಕ್ಕಳು, ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗದವರು ಮಹಿಳೆಯರು, ಮುಂತಾದವರ ಹಕ್ಕು ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳನ್ನು ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜ ಬೆಂಬಲಿಸುತ್ತದೆ. **ಉದಾ** : ಅಮ್ನೆಸ್ಟಿ ಇಂಟರ್ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಸಂಸ್ಥೆ

ಇ) **ನಿರಂಕುಶತೆಯ ಖಂಡನೆ** : ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ಸರ್ಕಾರದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರತ್ವ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಸರ್ಕಾರಗಳ ಜನವಿರೋಧಿ ನಿರ್ಧಾರ, ನೀತಿ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಗಳ ವಿರುದ್ಧ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜ ಆಂದೋಲನ

ರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸು ಮೂಲಕ ರಾಜ್ಯದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಎಫ್) **ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಬಲವರ್ಧನೆ :** ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ಪ್ರಜೆಗಳ ಪ್ರಗತಿ ಹಗಲಿರುಳು ಶ್ರಮಿಸುತ್ತವೆ. ಭಾರತವು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವಾದ್ದರಿಂದ ಸರ್ಕಾರವೇ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಮುಖ ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ತಾನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಸರ್ಕಾರ ಜನಪರ ನಿರ್ಧಾರ ಹಾಗೂ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಮರೆತಾಗ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರದ ನಡುವೆ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಮೂಲಕ ಜನರ ಬೇಡಿಕೆಗಳು, ಆಶೋತ್ತರಗಳು ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಪ್ರಜಾಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತದೆ.

ಜಿ) **ಸಮುದಾಯಗಳ ಸ್ವಾವಲಂಬನೆ :** ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರದೇಶದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಬಳಕೆಗೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರದ ಕಾರ್ಯವೈಖರಿಯನ್ನು ಇಡೀ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಸಮುದಾಯ-ಗಳನ್ನು ಸ್ವಾವಲಂಬಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಎಚ್) **ರಾಜಕೀಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ :** ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ಜನರು ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರಜೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮತದಾನದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮತ್ತು ಹಿಂದುಳಿದವರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಸಂಘಟನೆಗಳು ವಿವಿಧ ರಾಜಕೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಜನರಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿ ಜನರು ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಐ) **ಸ್ವ-ಸಹಾಯ ತತ್ವವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುತ್ತದೆ :** ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸ್ವ-ಸಹಾಯ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಜೀವನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಶ್ರಮಿಸುತ್ತವೆ. ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ಧ್ವನಿಯಾಗಿ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಜೀವನೋಪಾಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವರ್ಗದ ಜನರನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ.

- ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಹಾಗೂ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ಮಾಜಿ ಸದಸ್ಯರೂ ಆದ **ರಾಮಕೃಷ್ಣರವರ ಪ್ರಕಾರ** ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಸರ್ಕಾರಿ ಏಜೆನ್ಸಿಗಳಿಗಿಂತ 3 ವಿಧದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.

1. ಸ್ವಯಂ ಸಂಘ-ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಸರ್ಕಾರಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಿಂತಲೂ ಬಡವರ ಕಷ್ಟಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಅತಿ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಶ್ರದ್ಧಾ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ.
2. ಈ ಸಂಘ-ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಅಧಿಕಾರಿಶಾಹಿಯ ಕಠಿಣ ವಿಧಿ-ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ನಮ್ಯತೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.
3. ಈ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಸರ್ಕಾರಿ ಸೇವಾ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಬಡ ಜನತೆಯೊಂದಿಗೆ ಸೌಹಾರ್ದಯುತ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ.

ಆದರೂ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಪಾತ್ರವೂ ಸರ್ಕಾರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಸರ್ಕಾರದೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧೆಗೆ ಇಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜವು ಜಾತಿ ಮತ್ತು ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧ ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಅನಿಶ್ಚಿತತೆ ಅಥವಾ ಅಸ್ಥಿರತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಯ ವಿತರಣೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ನಡುವೆ ಸಮನ್ವಯ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.